

Prof. Dr. Fatmira Musaj
Akademia e Studimeve Albanologjike, Tiranë

**KOMITETI “MBROJTJA KOMBËTARE E KOSOVËS” NË
DENONCIMIN E TERRORIT SERB NË TREVAT PLAVË, GUCI,
PEJË E RUGOVË**

Shkurtore

Punimi “Komiteti “Mbrotjtja Kombëtare e Kosovës” në denoncimin e terrorit serb në trevat e Plavës, Gucisë, e Rugovës, në vitin 1919”, është një përpjekje për të hedhur dritë mbi veprimtarinë e Komitetit MKK në dobi të çështjes kombëtare. Në Luftën e Parë Botërore, Shqipëria dhe Kosova ishin të pushtuara nga ushtritë e dy blloqeve ndërluftuese. Mbështetur në dokumente të ndryshme dhe në burime historiografike pasqyrohen përpjekjet e Komitetit MKK për të evituar ripushtimin serbo-malazez të Kosovës e për bashkimin e saj me Shqipërinë. Drejtuesit e Komitetit denoncuan te Fuqitë e Mëdha, vrasjet masive pa kursyer as pleq, gra e fëmijë, djegiet, shkatërrimet, përdhunimet e ushtrisë serbe ndaj popullsisë shqiptare, e cila u ngrit me armë për të kundërshtuar rivendosjen e këtij pushtimi në përfundim të Luftës së Parë Botërore. Mbështetur në të dhëna dokumentare dhe bibliografike, në trajtesë pasqyrohet angazhimi i Komitetit MKK, për të ngritur çështjen shqiptare në Konferencën e Paqes për krijimin e një shteti shqiptar në kufijtë e tij etnik. Me anë të raporteve dhe telegrameve drejtuar organeve më të larta të Britanisë së Madhe, Komandës Aleate në Shkodër, si dhe ushtarakëve të lartë britanikë, francezë, etj., si dhe drejtuesve të Konferencës së Paqes, Komiteti MKK kërkonte largimin e trupave serbe nga Kosova dhe vendosjen e një force ndërkombëtare deri në përfundim të Konferencës së Paqes dhe bashkimin e saj me Shqipërinë. Në dokumentet britanike zbulohet angazhimi i madh i Komitetit MKK, për t’u bërë prezent ndërkombëtarëve gjendjen në Kosovë nën pushtimin serb. Telegramet e raportet u shoqëruan me një numër të madh listash emërore të të vrarëve e të masakruarve, djegieve

të shtëpive, përdhunime të grave e vajzave si dhe humbjet e pasurive të banorëve të krahinave Pejë, Rugovë, Plavë, Guci, Rozhajë etj.

Fjalët çelësa: Komiteti MKK, denoncim, terror, Kosovë, Konferenca e Paqes.

Komiteti “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës” (KMKK) u themelua në Shkodër, më 1 maj 1918, në momentet kritike që po kalonte Shqipëria dhe bashkë me të, trevat shqiptare të lëna jashtë kufijve të saj politikë, pas fillimit të Luftës së Parë Botërore dhe pushtimit të tyre nga ushtritë ndërluftuese të të dy blloqeve. Shtysë për formimin e një organizmi të tillë politik kombëtar u bë edhe publikimi i Traktatit të Londrës, i nënshkruar prej disa Fuqive të Mëdha në prill 1915, që rrezikonte zhdukjen përfundimtare të shtetit shqiptar.

Megjithëse me statusin e një organizate politike, të krijuar në kushtet e vakuumit të organeve qeverisëse në Shqipëri, pas largimit të princ Widadit më 1914, komiteti me burrat e urtë e të mençur që e përbënin, luajti rolin e më të mirës qeveri që mund të kishte vendi, për mbrojtjen e çështjes kombëtare për rikthimin e pavarësisë së Shqipërisë, sigurimin e tërësisë tokësore të shtetit shqiptar në kufijtë e vitit 1913 dhe në përdornin e çdo mjeti për të çliruar Kosovën e Dibrën e çdo vend ku flitej shqip, e për t’i bashkuar ato me Shqipërinë e lirë. KMKK pati meritën se në tërë veprimtarinë e tij u kushtoi të njëjtën peshë e rëndësi këtyre dy detyrave, zgjidhja e të cilave do të çonte në krijimin e Shqipërisë në kufijtë etnik të saj.¹⁵⁷

Për realizimin e këtyre objektivave KMKK gjeti mbështetjen në krahinat e Plavës e Gucisë për shkak të pozitës së favorshme gjeografike, të vetadministrimit të tyre nga shqiptarët, të sigurimit të mbrojtjes me forcat e tyre, duke u mbështetur në traditat më të mira luftarake e atdhetare. Afërsia e tyre me Shkodrën do t’ia lehtësonte KMKK komunikimin me to, nëkryerjen e detyrave që i kishte vënë vetes.

¹⁵⁷ Kristaq Prifti, “Kontributi i Komitetit “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës” për rimëkëmbjen e Pavarësisë së Shqipërisë dhe për bashkim kombëtar (1918-1924)”, në: “Komiteti Mbrojtja Kombëtare e Kosovës”, (Përmbledhje kumtesash), Akademia e Shkencave të Shqipërisë, Tiranë, 2004, f. 17.

Përballë dhe kundër përpjekjeve të shqiptarëve qëndronin qarqet e Beogradit që në projektin e krijimit të shtetit të ri Serbo-Kroato-Slloven (SKS) të përfshinin edhe Kosovën e trojet e tjera shqiptare që i konsideronin të tyre. Për këtë Beogradi do të merrte të gjitha masat si në rrafshin diplomatik dhe atë ushtarak.

Duket se i informuar për bashkëpunimin e Plavës e Gucisë me KMKK, në maj 1918, banda serbo-malazeze sulmuan këto dy krahina në përpjekje për vendosjen e një regjimenti serb. Me këtë qarqet e Beogradit synonin të pengonin bashkëpunimin e Plavës e Gucisë me KMKK si dhe përhapjen e influencës së KMKK në brendësi të Kosovës, për ta pasur më të lehtë ripushtimin e saj. Sulmi i tyre ndaj Plavës e Gucisë u vlerësua nga KMKK si i rrezikshëm dhe si shenjë e fillimit të ripushtimit. Kështu, në bashkëpunim me krerët e fiseve të malësisë i drejtuan një letër ministrit të Punëve të Jashtme të Britanisë së Madhe, ku denonconin tentativat e bandave serbo-malazeze për të ndërhyrë në krahinat e tyre.¹⁵⁸ Ata deklarorin se ishin kundër vendosjes së regjimit sllav, meqenëse nga viti 1913-1915 kishin aplikuar ndaj shqiptarëve një politikë shfarosëse për të fshirë ekzistencën kombëtare dhe ekonomike të tyre. Duke qenë se pjesa dërrmuese e popullsisë ishte shqiptare dhe e lidhur si etnologjikisht dhe ekonomikisht me malësorët e Gjakovës dhe Shkodrën, kërkonin aneksimin e tyre me Shqipërinë e pavarur. “*Jemi të bindur, theksonin ata, se Fuqitë e Mëdha nuk do të lejojnë të përsëritet periudha e përgjakshme e viteve 1912-1915, e popullit shqiptar nën regjimin serb, të cilin e njohim mirë*”.¹⁵⁹ Më tej ata nënvizonin se, meqenëse arsyet politike, të cilat kushtëzuan copëtimin e Shqipërisë në favor të shteteve ballkanike, tashmë ishin tejkaluar, dhe nuk mund të besojmë që Plava e Gucia mund të lireshin pa mbrojtje në një kohë kur parimet e drejta dhe moderne janë shpallur për sigurimin e lirisë, të drejtës për një jetë të lirë. Ata i propozonin Londrës se deri në kryerjen e formaliteteve të aneksimit të

¹⁵⁸TNA. FO 371/3570, Letër e përfaqësuesve të fiseve të Malësisë për Ministrinë e Jashtme Britanike, Shkodër, Shqipëri, më 13.05.1918, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti “Mbrotja Kombëtare e Kosovës”*, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, Përgatitur për botim nga Ethem Çeku dhe Bejtullah Destani, Instituti i Çështjeve Kombëtare Tiranë, Qendra për Studime Shqiptare – Londër, Tiranë, 2015, f. 204-207.

¹⁵⁹Po aty.

këtyre trevave me Shqipërinë, me një vendim nga ana e Fuqive të Mëdha të merren masat e largimit të autoriteteve ushtarake e civile serbe dhe në vend të tyre të vendoset një regjim ndërkombëtar për mbrojtjen e nderit e të jetës së bashkëpatriotëve tanë. Në të kundërt, paralajmëronin ata, na mbetet vetëm një rrugë, të angazhohemi në luftëra të përgjakshme dhe të bëjmë një jetë kryengritëse të vazhdueshme.¹⁶⁰ Të njëjtin njoftim KMKK ia bëri me dije edhe komandës së Garnizonit Aleat në Shkodër. Me gjithë garancitë që mori nga përfaqësuesit e Fuqive të Mëdha aleate në Shkodër se nuk do të lejonin sulmin mbi Plavë e Guci derisa të merrej vendimi i Konferencës së Paqes për to, ato mbetën thjesht premtive.

Në kohën kur tërheqja e trupave të Bllokut Qendror tashmë ishte e qartë dhe lufta ishte drejt përfundimit, Beogradi intensifikoi veprimet diplomatike dhe ushtarake për të rikthyer pushtimin e Kosovës e trevave të tjera e për ta bërë fakt të kryer para fillimit të Konferencës së Paqes. Të mbështetur nga forcat ushtarake franceze, por edhe me heshtjen e fuqive të tjera të Antantës, në tetor-nëntor 1918, forcat ushtarake serbe depërtuan në territorin e Kosovës duke kryer vrasje, djegie e shkatërrime ndaj popullsisë që kundërshtoi për të mbrojtur ekzistencën e saj. Në këtë situatë tepër të rrezikshme për shqiptarët e trojet e tyre, KMKK u angazhua maksimalisht pranë kancelarive të Fuqive të Mëdha të Antantës për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave të shqiptarëve dhe në veçanti e në mënyrë të vazhdueshme iu drejtuan mbretit të Anglisë dhe Ministrisë së Jashtme të saj. Dhe jo pa qëllim, sepse Anglia ishte fuqi e madhe politikëbërëse në Evropë e më gjerë dhe se nuk kishte interesa të drejtpërdrejta në Shqipëri siç kishte Italia apo Franca si aleate e përhershme e Serbisë. Këtë evidenton koloneli Filips, (shëf i misionit britanik në Shkodër) në raportin drejtuar zyrës së luftës në Angli, ku midis të tjerave theksonte se, *“frika e një shteti jugosllav, disi natyrshëm priret nga dëshira e tyre (e shqiptarëve) për të pasur një fuqi të fortë që t’i mbrojtë; ata janë të bindur se Italia nuk mund të jetë kurrë e tillë. Në këtë situatë (shqiptarët F.M) përfundimisht i kanë konfirmuar mendimet e mëparshme, pra për t’u mbështetur te Anglia”*.¹⁶¹

¹⁶⁰Po aty.

¹⁶¹TNA. FO 371/3570, Raport i gjeneralit Filips mbi dallimet mes shqiptarëve të Veriut dhe të Jugut; qëndrimi i palëve kundrejt Serbisë, Francës dhe Italisë drejtuar Zyrës së luftës, Shkodër, 31.12.1918, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti “Mbrojtja*

KMKK, më 20 nëntor 1918, i drejtoi një telegram Mbretit të Anglisë ku e bënte me dije për hyrjen e ushtrisë serbe për ripushtimin e Kosovës falë mbështetjes së ushtrive çlirimtare aleate, dhe në të njëjtën kohë denonconte vrasjet dhe shkatërrimet e ushtrisë serbe në Podgur të Pejës. *“Serbët duke përfitur nga ky kurth dhe nga mungesa e trupave aleate, në këto krahina filluan të masakrojnë popullsinë shqiptare. Ju lutemi në emër të njerëzimit, të mos i lejoni serbët të ushtrojnë qëllimet e tyre kriminale të mirënjohura duke ndërhyrë ushtarakisht dhe politikisht”* – thuhej në telegramin e KMKK.¹⁶²

Mbështetur në këto denoncime që vërtetonin vijueshmërinë e politikës terroriste antishqiptare të Beogradit, për KMKK ishte dhe një faktor më shumë për të këmbëngulur dhe kërkuar para kancelarive të huaja, zgjidhjen përfundimtare të çështjes së Kosovës dhe bashkimit të saj me Shqipërinë. Kjo duket në letrën tjetër të KMKK të asaj date, drejtuar po këtij autoriteti të lartë britanik, në të cilën theksohej se serbët nga viti 1913 e deri në vitin 1915 kanë sunduar tiranisht në krahinat shqiptare të aneksuara të cilat i ripushtoi në 1918, duke u bazuar vetëm në të drejtën e pushtimit. *“Ripërsërisim - theksonte KMKK -protestat tona kundër aneksimit të vitit 1913 dhe protestojmë kundër restaurimit të regjimit serb. Mbështetur në të dhënat etnografike dhe ekonomike të Kosovës, Komiteti nënvizonte se ato janë një dëshmi më shumë se okulare në favor të kauzës sonë. Nuk ka asnjë popull që të kërkojë çlirimin nga zgjedha e huaj, që të mos ketë të drejta të pakundërshtueshme dhe të shumta aq sa kanë shqiptarët e Kosovës. Ju Lutemi, mbështetni kauzën e drejtë të një populli të privuar nga çdo mbrojtje dhe të siguron sipas parimeve të shpallura aneksimitin e krahinave të mësipërme të Shqipërisë së pavarur.”*¹⁶³ Të njëjtën kërkesë

Kombëtare e Kosovës”, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f. 256-262.

¹⁶²TNA. FO 371/3570, Telegram i Komitetit “MKK” drejtuar Madhërisë së tij, Mbretit të Anglisë, Shkodër, Shqipëri, më, 20.11.1918, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës*”, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f. 222.

¹⁶³TNA FO 371/3570 TNA, Letër e Komitetit “MKK” drejtuar Madhërisë së tij, Mbretit të Anglisë, Shkodër, Shqipëri, më, 20.11. 1918, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës*”, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f. 223-225.

drejtuesit e KMKK ia drejtuan edhe komandantit të Garnizonit aleat në Shkodër Badi de Furtu. Bashkimin e distriktit të Ulqinit me Shqipërinë e pavarur ia kërkoi MPJ Angleze edhe KMKK në Ulqin.¹⁶⁴

Ndërkohë, forcat patriotike brenda vendit dhe veçanërisht krerët e KMKK, intensifikuan veprimtarinë e tyre dhe formuan më 18 dhjetor 1918 qeverinë e përkohshme të Durrësit e cila kishte të drejtën të përfaqësonte zyrtarisht shtetin shqiptar në Konferencën e Paqes e të mbronte interesat e Shqipërisë.¹⁶⁵ Pa u çelur ende bisedimet, KMKK i dërgoi, më 4 dhjetor 1918, përgatitësve të Konferencës një protestë ku demaskonte veprimet kriminale të forcave serbe që bombarduan 7 fshatra të Podgurit (rrethi i Pejës) duke plaçkitur e internuar shumë anëtarë të parisë së krahinës. Veç dhunës dhe masakrave që ushtronin forcat serbe, krerët e KMKK nuk la pa denoncuar intrigat e mashtrimet e autoriteteve serbo-malazeze që u përpoqën të shpallnin në opinionin publik se të ashtuquajturit delegatë nga Peja, kishin votuar në Kongresin Nacionalist serbo-malazez të Podgoricës pro rikthimit të serbo-malazezëve në krahinën e tyre. Kjo farsë e autoriteteve civile e ushtarake serbe, theksohej në protestën e KMKK, nuk mund të shprehte kurrësi aspiratën e popullsisë së Kosovës.¹⁶⁶

Gjithashtu, krerët e KMKK e shfrytëzuan fillimin e punimeve të Konferencës së Paqes në Paris për të sjellë në vëmendjen e atij institucioni, kërkesën legjitime të popullsisë shqiptare për të jetuar të lirë dhe pa u nënshtruar ndaj sunduesve të huaj duke i dhënë fund zbatimit të politikës antishqiptare serbo-malazeze. Dy ditë pas fillimit të

¹⁶⁴TNA. FO 371/3570, Telegram i Komitetit Mbrojtja Kombëtare e Ulqinit, ku kërkon bashkimin e Ulqinit me Shqipërinë, drejtuar Ministrisë së Punëve të Jashtme britanike, Shkodër, Shqipëri, më 26.11.1918, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti "Mbrojtja Kombëtare e Kosovës"*, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f. 226-227.

¹⁶⁵Njoftim i delegacionit të Punëve të Brendshme, drejtuar prefekturave vartëse, mbi mbledhjen e Kongresit të Durrësit, mbi formimin prej tij të Qeverisë së Përkohshme dhe mbi programin e kësaj qeverie, Durrës, 30.12. 1918, në: *Lufta e popullit shqiptar për çlirim kombëtar 1918-1920*, (Përmbledhje me dokumente), vëll. I, Tiranë, 1975, f. 74-75.

¹⁶⁶Protestë e Komitetit MKK, drejtuar Konferencës së Paqes, kundër masakrave të qeverisë serbe mbi popullatën shqiptare në Kosovë, Shkodër, 4.12.1918, në: *Lufta e popullit shqiptar për çlirim kombëtar 1918-1920*, (Përmbledhje me dokumente), vëll. I, f. 61-62.

Konferencës së Paqes, më 20 dhjetor 1918, KMKK i drejtoi Ministrisë së Punëve të Jashtme të Anglisë një telegram ku denonconte dhe protestonte ndaj masakrave, plaçkitjeve, shkatërrimeve në krahinat e Rekës (që ndodhet midis Pejës dhe deri në Gjakovë), Llapit, Gallapit të banuara posaçërisht nga shqiptarët. Ne, theksohej në telegram, deklarojmë se do të protestojmë kundër këtyre barbarive dhe kërkojmë për herë të fundit një ndërhyrje të shpejtë nga ana e Fuqive të Mëdha aleate vendosjen në të gjitha krahinat e Kosovës të një regjimi ndërkombëtar provizor.¹⁶⁷

Por Fuqitë e Mëdha me tolerancën e tepërt ndaj të përkëdhelurit të tyre, nuk e penguan Serbinë në zbatimin e politikës kriminale ndaj shqiptarëve të trevave të Plavës, Gucisë e më gjerë. Presioni dhe ashpërsia e masave serbo-malazeze ndaj popullsisë së këtyre trevave u intensifikua dhe u fuqizua edhe më shumë, veçanërisht pas 12 shkurtit 1919 kur delegacioni shqiptar paraqiti në Konferencën e Paqes kërkesat për korrigjimin e vendimeve të Konferencës së Londrës dhe krijimin e Shqipërisë etnike. Më 21 shkurt 1919 trupat serbe sulmuan njëherësh Plavën Gucinë dhe Rugovën për të shtypur kryengritësit e kësaj krahineqë në radhët e saj numëroheshin rreth 3000 forca.¹⁶⁸ Mbas luftimeve të përgjakshme më se treditore, forcat serbe arritën të pushtonin këto treva. Pushtimi u shoqërua me masakra të padëgjua më parë, me pasoja të pariparueshme për popullsinë e tyre, për një kohë të gjatë. U vranë ose u masakruan rreth 1000 vetë, rreth 1000 shtëpi u dogjën, mbi 5000 vetë u detyruan të braktisin vendin dhe u strehuan në Malësi ose përreth Shkodrës.¹⁶⁹

K“MKK” hartoi letra, raporte e telegrame të ndryshme të cilat ia drejtoi Konferencës së Paqes, qeverisë Britanike etj., në të cilat denoncoi dhunën, vrasjet dhe masakrat ndaj popullsisë së pafajshme shqiptare, si

¹⁶⁷TNA. FO 371/3565, Raport i Komitetit “MKK” mbi masakrën serbe në distriktet e Pejës, Gjakovës dhe Prishtinës, drejtuar Ministrisë së Punëve të Jashtme në Londër, Shkodër, Shqipëri, më 20.12.1918, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës”*, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f.232-233.

¹⁶⁸ Marenglen Verli, “Roli i Komitetit (MKK) në organizimin e qëndresës kundër ripushtimit serb në Plavë - Guci (tetor 1918 - shkurt 1919)”, në: *Komiteti Mbrojtja Kombëtare e Kosovës* (Përmbledhje kumtesash), Tiranë, 2004, f. 86.

¹⁶⁹ Elmaz Plava, *Plava e Gucia në Lëvizjen Kombëtare Shqiptare*, Tiranë, 1995, f.139-146.

dhe demaskoi metodat që ajo përdorte për të justifikuar pushtimin në sytë e opinionit publik dhe në Konferencën e Paqes. Edhe dega e Komitetit Kombëtar Shqiptar “Kosova” me qendër në Vjenë i drejtoi një letër proteste kryetarit të Konferencës së Paqes, Zh. Klemanso, ku denonconte dhunën që Serbia përdorte në krahinat e Pejës e të Rekës duke masakruar popullsinë si dhe presionin çnjerëzor që ushtronte mbi ta, për t’i detyruar banorët që t’u shtroheshin kërkesave që gjoja ishin vendosur nga vetë populli, për të njohur si definitive vendimet e Konferencës së Londrës të 1913. Kërkohej nga Fuqitë aleate mbrojtje të popullsisë dhe t’u jepej fund mundimeve të saj si dhe të lihej për të shprehur lirshëm mendimin në përshtatje me parimet e lirisë e të vendosjes, të konstatuara nga Konferenca.¹⁷⁰ Edhe K“MKK” në Shkodër shprehu indinjatën ndaj masakrave dhe vrasjeve të pashembullta që u bënë në këto krahina. Me një letër drejtuar komandantit të Garnizonit Aleat në Shkodër, Badi de Furtu, ku i kërkonte ndërhyrjen e qeverisë franceze pranë asaj jugosllave për të ndalur masakrat e keqtrajtimet në Kosovë.¹⁷¹ “*Ngjarjet e sotme në Kosovë do të zhdukni çdo mundësi për marrëveshje me fqinjët kufitarë dhe se ky qëndrim i komitetit rrjedh nga persekutimet dhe shtypjet e muajve të kaluar mbi popullsinë shqiptare. Komiteti është gati të bëjë, aq sa është e mundur për të siguruar deri në fund paqësim dhe qetësinë e popullit, nëse qeveria e Beogradit ka të njëjtin vullnet të mirë*”. Të njëjtin propozim komiteti ia drejtoi edhe guvernatorit të Karadakut. Midis të tjerave theksohej se, me këtë veprim Serbia synoi të mposhtë krahinat e lira dhe në të njëjtën kohë t’i jepte fund influencës së K“MKK” në Kosovë dhe të pengonte nxitjen e mëtejme të rezistencës në trevat e pushtuara.¹⁷²

¹⁷⁰ Letër proteste e Komitetit Kombëtar Shqiptar “Kosova” (me qendër në Vjenë) drejtuar kryetarit të Konferencës së Paqes në Paris Zh. Klemanso kundër masakrave serbe në Kosovë, dhe kërkohej administrimi i përkohshëm i saj nga forcat ndërkombëtare, Vjenë, 19.02.1919, në: *Lufta e popullit shqiptar për çlirim kombëtar 1918-1920*, (Përmbledhje me dokumente), vëll. I, f. 125.

¹⁷¹ Letër e Komitetit “Mbrotjtja Kombëtare e Kosovës” dërguar gjeneralit francez Bardi de Furtu, komandant i trupave ndëraleate në Shkodër, me anë të së cilës kërkonte ndërhyrjen e tij pranë qeverisë jugosllave, për ndërprerjen e masakrave në Kosovë, Shkodër, 29.05.1919, në: *Lufta e popullit shqiptar për çlirim kombëtar 1918-1920*, (Përmbledhje me dokumente), vëll. I, f. 214.

¹⁷² *Po aty*.

Pushtimi i Plavës dhe i Gucisë i dha hov lëvizjes në pjesët e tjera të Kosovës duke i bërë të ditur Serbisë, Fuqive të Mëdha dhe Konferencës së Paqes, se shqiptarët dëshironin të jetonin të lirë. Në këtë situatë K“MKK” i drejtoi Mbretit të Anglisë një kërkesë ku theksonse se prej tre muajsh i kemi paraqitur Fuqive të Mëdha aleate raporte të shumta lidhur me sjelljet kriminale të regjimit serb në krahinat e Kosovës dhe nuk kemi marrë asnjë përgjigje. Duke përfutur nga heshtja e Fuqive Aleate, drejtuesit e Komitetit theksonin se “...vrasësit masakrojnë elementin tonë, gra fëmijë e të moshuar, shkatërrojnë, plaçkisin dhe bëjnë konvertime të detyruara në fenë ortodokse dhe i luteshin Lartësisë së Tij, të ndërhynte për ndërkombëtarizimin e menjëhershëm të krahinës së Kosovës, për t’u dhënë fund mizorive të regjimit serb.”¹⁷³

Veç kërkesës për ndërkombëtarizimin e situatës në krahinën e Kosovës e për të marrë në mbrojtje popullsinë, K“MKK” i drejtoi një raport sekretarit të përgjithshëm të MPJ në Londër ku parashtronte një statistikë të paplotë, të mizorive të kryera nga serbo-malazezët në rajone të ndryshme të Kosovës si në atë të Podgurit, Pejës, Gjakovës e Rugovës.¹⁷⁴ Statistikat evidentonin numrin e të vvarëve, të të plagosurve, të personave të djegur e të zhdukur, të grave të përdhunara e të zhdukura. Për të gjitha këto, theksonse Komiteti, serbët nuk morën qortim nga Evropa dhe u hodhën mbi popullin fatkeq si kafshë të egra. Përballë kësaj kasapane njerëzore ndërgjegjja e qytetërimit të shekullit XX do të mbetej e shtangur ndërsa Fuqitë e Mëdha të Evropës bënë sikur nuk e vunë re. Një statistikë e tillë iu paraqit sekretarit të përgjithshëm të MPJ të Anglisë edhe nga Ismail Efendiu dhe kapiteni Brodie i Misionit

¹⁷³ TNA. FO 371/3570, Kërkesë e Komitetit “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës” për ndërkombëtarizimin e Kosovës, drejtuar Madhërisë së Tij, Mbretit të Britanisë së Madhe, Shkodër, Shqipëri, më 26.1.1919, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës”*, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f. 284-285.

¹⁷⁴ TNA. FO 371/3570, Raport i Komitetit “MKK” drejtuar Sekretarisë së Shtetit për Punët e Jashtme në Londër, bashkëlidhur një statistikë e paplotë e mizorive serbe në distriktin e Rozhajës dhe tri letra nga Gucia, Shkodër, Shqipëri, më 22.2.1919, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës”*, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f. 300-301. Në fletën 304-305, Statistikë mbi masakrat në Rozhajë bazuar mbi informacionet e përgatitura nga Baftiar aga, dhe në fshatin Buxhov nga Salih Basha.

Ushtarak Britanik në Shkodër.¹⁷⁵ Denoncimi i akteve kriminale të Serbisë ndaj Plavës, Gucisë, Rugovës e detyroi Beogradin dhe delegacionin e tij në Konferencën e Paqes, të justifikonin ndërhyrjen dhe veprimet brutale duke u shprehur se ishin shqiptarët të parët, ata që kishin filluar veprimet ushtarake.¹⁷⁶ Por drejtuesit e Komitetit, Hoxhë Kadriu e Bedri Pejani në një material drejtuar MPJ të Britanisë, pasi pasqyronin dhe analizonin të gjitha zhvillimet në Kosovë e në krahina të tjera në fund të Luftës së Parë Botërore, nga tetori e nëntori i 1918 e deri në shkurt 1919, të mbështetur në shifra, fakte e argumente, rrëzuan justifikimet serbe dhe i bënë thirrje qeverisë së Londrës të ndërhynte për t'u dhënë fund krimeve serbe dhe të shpëtonte një herë e mirë atë çka kishte mbetur nga elementi shqiptar në Kosovë.¹⁷⁷

¹⁷⁵TNA. FO 371/3580, Raport i kapitenit Brodie dhe i Ismail Efendiut mbi masakrat serbe në zonat e Plavës e Gucisë. Mbi instrumentet e luftës që trupat serbe përdorën në luftimet kundër Plavës dhe Gucisë nga 17.2.1919 deri më 21.2 1919, dhe numri i të vrarëve, drejtuar Ministrisë së Jashtme të Britanisë së Madhe, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti "Mbrotjtja Kombëtare e Kosovës"*, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f. 294-298.

¹⁷⁶ *Po aty*.

¹⁷⁷ TNA. FO 371/3580, Argumente të Komitetit "MKK" për masakrat serbe në Plavë dhe Guci për Ministrinë e Jashtme të Britanisë në Londër, Shkodër, Shqipëri, më 5.3.1919, në: *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti "Mbrotjtja Kombëtare e Kosovës"*, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, f.307-309.

Prof. Dr. Fatmira Musaj, University of Tirana

**THE COMMITTEE “NATIONAL DEFENSE OF KOSOVA” IN
ITS DENUNCIATION OF SERBIAN TERROR IN PLAVA,
GUCIA, PEJA AND RUGOVA TERRITORIES**

Taking into account the above data, we can conclude that the Committee “National Defense of Kosova” was very active in the developments of the Peace Conference. It sent its participants incontestable evidence of the atrocities and the daily Serb-Montenegrin terror that was exercised against Rugova, Plava, Peja and Gucia's Albanians. Through the telegrams, detailed reports and protests, the NDK Committee denounced the genocidal policy that Belgrade was implementing against the vulnerable Albanian population. In this context, in order to preserve the Albanians of these areas and the whole territory of Kosovo, the NDK Committee requested the review of the decisions of the London Conference, guarantees and institutional care of the Great Powers in order to avoid the continuation of the Serbian atrocities against Albanians. At the end of 1918 and early 1919, despite that its complaints did not receive an answer from the relevant international factor, the NDK Committee, despite the difficulties, it managed to document the tyranny character of the Serbian state and to provide evidence of the injustice and irresponsibility of the Great Powers toward Kosovo Albanians, as well as crimes and massacres of Serbia and Montenegro in Rugova, that killed and massacred 432 residents, according to the document submitted to Paris, by the Albanian Diaspora.

Bibliografia

- *Gjeneral G. F. Phillips & Komiteti “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës”*, Dokumente historike nga arkivat britanike 1913-1921, përgatitur për botim nga Ethem Ç e k u dhe Bejtullah Destani, Instituti i Çështjeve Kombëtare Tiranë, Qendra për Studime Shqiptare – Londër, Tiranë, 2015.
- *Lufta e popullit shqiptar për çlirim kombëtar 1918-1920*, (Përmbledhje me dokumente), vëll. I, Tiranë, 1975.
- Plava, Elmaz (1995). *Plava e Gucia në Lëvizjen Kombëtare Shqiptare*, Tiranë.
- Prifti, Kristaq (2004). “Kontributi i Komitetit “Mbrojtja Kombëtare e Kosovës” për rimëkëmbjen e Pavarësisë së Shqipërisë dhe për bashkim kombëtar (1918-1924)”, në: “*Komiteti Mbrojtja Kombëtare e Kosovës*”, (Përmbledhje kumtesash), Akademia e Shkencave të Shqipërisë, Tiranë.
- Verli, Marenglen (2004). “Roli i Komitetit (MKK) në organizimin e qëndresës kundër ripushtimit serb në Plavë - Guci (tetor 1918 - shkurt 1919)”, në: *Komiteti Mbrojtja Kombëtare e Kosovës* (Përmbledhje kumtesash), Tiranë.